

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

Newsweek

ایران، روسیه و چین
جنگ رسانه‌ای را از آمریکامی‌برد

در عرض سه ماه گذشته ربات‌های آنلاین روسیه، چین و ایران، اینترنت را از محتوای ضدصهیونیستی، ضدیهود و ضدآمریکایی پر کرده‌اند و شکاف خطرناک و روبه‌رشد سیاسی در ایالات متحده را تشدید کرده‌اند. این موضوع دیگر به یک داستان قدیمی تبدیل شده‌است، سالیان درازی است که دشمنان خارجی آمریکا از رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان سلاح استفاده می‌کنند تا در سیاست داخلی مداخلت کنند و روایت‌های خود را بیرون مرزهایشان ترویج کنند. دولت آمریکا هنوز نتوانسته‌است با سرعت لازم در مقابل این مسئله واکنش نشان دهد. از پایان جنگ سرد تاکنون، واشنگتن کاملاً بر جنگ‌های سنتی تمرکز کرده‌است. سال گذشته ایالات متحده آمریکا ۸۷۷ میلیارد دلار برای نیروهای مسلحش هزینه کرده‌است که از مجموع ۹ کشوری که در رتبه‌های بعدی قرار دارند، بیشتر است. امارات روسیه، چین و ایران به‌خوبی می‌دانند که نمی‌توانند از طریق روش‌های سنتی نظامی ایالات متحده را در یک منازعه به چالش بکشند، در نتیجه سراغ روش‌های غیرمعمولی مانند تأمین مالی گروه‌های نیابتی مانند حماس و حزب‌الله و استفاده از ابزارهایی مانند حملات سایبری و کارزارهای اخبار جعلی می‌روند. این نابرابری در نبرد اطلاعات، غیرقابل اجتناب نبود. بعد از جنگ سرد، ایالات متحده به تدریج فضای اطلاعات و اخبار را رها کرد. سال ۱۹۸۸ بودجه رادیو آزاد اروپا/رادیو آزادی، معادل ۲۱۹ میلیون دلار بود که با احتساب تورم امروز معادل ۵۸۶ میلیون دلار است. امروز بودجه این سازمان ۱۲۳ میلیون دلار است. رادیو آزاد اروپا/رادیو آزادی، در دوران جنگ سرد و با هدف مخایره پیام‌های ضدکمونیستی و هوادار دموکراسی در آن سوی پرده آهنین شوروی ایجاد شد و نقش بارزی در مقابله با روایت‌های شوروی داشت. سال ۱۹۹۰ این رادیو پرشونده‌ترین ایستگاه رادیویی غربی در اتحاد جماهیر شوروی بود و نقش بارزی در انقلاب‌های چکسلواکی و رومانی بازی کرد. رادیو آزاد اروپا/رادیو آزادی، زیر چتر آژانس رسانه جهانی ایالات متحده آمریکا قرار می‌گیرد که شبکه‌های دیگری مانند صدای آمریکا، رادیو آزاد آسیا، دفتر پخش کوبا، شبکه‌های پخش خاورمیانه و صندوق فنآوری باز در کنار آن قرار دارند. سال گذشته جو بایدن، رئیس‌جمهور آمریکا بودجه آژانس رسانه جهانی ایالات متحده آمریکا را ۱۱ درصد افزایش داد و به ۹۴۴ میلیون دلار رساند تا در مقابل کارزارهای روسیه، چین و ایران برای مقابله با ارزش‌ها و نفوذ آمریکا ایستادگی کنند. این افزایش بودجه هنوز در کنگره پذیرفته نشده‌است. در مقابل، روسیه سال گذشته یک میلیارد و ۹۰۰ میلیون دلار برای پروپاگاندا هزینه کرده‌است. براساس گزارش وزارت خارجه آمریکا بودجه چین برای پروپاگاندا سایبری و انتشار جهانی اخبار جعلی میلیارد‌ها دلار است. حتی تحریم‌های اقتصادی باعث نشده‌است که مانع از هزینه شدن ۲۰۰ میلیون دلار فقط برای صداوسیما دولتی توسط ایران شود. غالباً روسیه، چین و ایران با یکدیگر همکاری می‌کنند، به‌ویژه اگر هدف مبارزه با نفوذ آمریکا باشد. برای مثال یکن علاوه بر استفاده از اخبار جعلی برای تقویت منافع ژئوپلیتیکی و سرکوب انتقادهای داخلی، از دستگاه انتشار اطلاعات خود برای حمایت از روایت روسیه در جنگ اوکراین استفاده می‌کند. استراتژی چین و روسیه در غرب با این است که شکاف‌های موجود را در غرب تشدید کنند. هم‌پکن و هم مسکو ارتباط‌هایی را با گروه‌های افراطی راست و چپ ایجاد کرده‌اند و تلاش می‌کنند شکاف را گسترش دهند و به بی‌ثباتی دامن بزنند. سرفصل‌های مورد علاقه آنها نژادپرستی، مهاجرت و جنگ‌های فرهنگی است. پیش از آنکه ایالات متحده آمریکا بخواهد سیاست‌گذاری‌اش را با شرایط جاری تطبیق بدهد، لازم است که استراتژی اصلی‌اش را متحول کند. در طول ۱۵ سال گذشته، سیاست خارجی ایالات متحده این بود که آتش‌ها را خاموش کند، نه اینکه از آنها پیشگیری کند. هیچ استراتژی منسجمی به غیر از مدیریت و مهار بحران وجود نداشت. وقتی نوبت به جنگ اطلاعاتی می‌رسد، هدف واشنگتن عمدتاً این بود که پروپاگاندا ضدغربی با سرمایه خارجی را شانسانایی و تعطیل کند. اما این روش دیگر جواب نمی‌دهد. هر استراتژیست نظامی و حتی گویندگان ورزشی به شما خواهند گفت که هر اندازه هم که استراتژی شما قوی باشد، هر قدر هم تلاش کنید مادامی که همیشه در حالت دفاعی هستید، هیچگاه برنده نخواهید شد.

دیپلمات
های
ایران

درباره حسن وثوق الدوله شاعری که مهم‌ترین عامل توافق ۱۹۱۹ شد

بانی قرارداد تحت‌الحمایگی ایران

داود دشتبانی
خبرنگار گروه دیپلماسی

نام حسن وثوق به خاطر عقد قرارداد ۱۹۱۹ که ایران را عملاً تحت‌الحمایه انگلیس قرار می‌داد، در زمره یکی از خائن‌ترین ایرانیان و طرفدار سیاست انگلیس در ایران شمرده شده است؛ سیاستمداری که با سابقه خانوادگی و دانش و تجربه‌ای که داشت، می‌توانست نام نیکی از خود بر جای بگذارد. حسن وثوق که برادر احمد قوام، دیگر رجل معروف دوران قاجار و پهلوی بود، در خانواده‌ای زاده شد که همه اجدادش از دوران فتحعلیشاه دارای سمت‌های مهم دولتی بودند و همین زمینه ترقی را برای هر دو برادر فراهم کرده بود.

وثوق الدوله از خاندان مستوفیان آشتیانی بود که از خاندان کهن در کار دیوان و دفتر و کارگزار و هنرور بودند. میرزا علی امین‌الدوله، دایی این دو و صدراعظم دوران ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه، یکی از رجال اصلاح‌طلب آن دوران، نقش جدی در تربیت حسن وثوق الدوله و احمد قوام السلطنه داشت. مجدالاسلام کرمانی که خود از مشروطه‌خواهان بود، اقدامات اصلاحی امین‌الدوله را مقدمه‌ای مهم بر جنبش مشروطیت دانسته است.

حسن وثوق الدوله که به زبان انگلیسی و فرانسوی

تسلط داشت، از دوران ناصرالدین‌شاه وارد کار دولتی شد و پس از برقراری نظام مشروطه در دولت‌هایی که همگی عمر کوتاهی داشتند، از سال ۱۲۹۰ خورشیدی تا اوایل پادشاهی رضاشاه دوبار صدراعظم، هشت‌بار وزیر خارجه، دوبار وزیر مالیه، شش بار وزیر عدلیه، پنج بار وزیر داخله و یک بار وزیر معارف شد. در کابینه سپهدار اعظم، محمد ولی‌خان تنکابنی، برای اولین بار وزیر عدلیه شد و در هیئت دولت‌های بعد سپهدار وزیر مالیه و وزیر داخله بود. در پنج کابینه صمصام‌السلطنه بختیاری و همچنین در هیئت دولت که تحت ریاست علاءالسلطنه تشکیل شد، وزیر خارجه بود و سپس خودش صدراعظم و هم‌زمان وزیر امور خارجه شد و در کابینه عبدالمجید میرزا عین‌الدوله به وزارت معارف رسید و در سال ۱۲۹۹ برای بار دوم نخست‌وزیر شد و وزارت داخله را هم بر عهده داشت؛ دولت او دو سال به طول انجامید.

حسن وثوق در جوانی به مقام مستوفی آذربایجان گماشته شد و ناصرالدین‌شاه لقب وثوق‌الملک و سپس وثوق الدوله را به او اعطا کرد. در پی برقراری نظام مشروطه به نمایندگی مجلس برگزیده شد و نایب‌رئیس دوره اول مجلس شورای ملی و رئیس کمیسیون بودجه و مالیه را برعهده داشت. پس از پایان استبداد صغیر شورایی بیست‌نفره‌ای به نام هیئت‌مدیره موقت، برای اداره کشور تشکیل شد که حسن وثوق الدوله ریاست آن را برعهده داشت و یکی از کسانی بود که با محمدعلی‌شاه مذاکره کرد و او را متقاعد به ترک کشور

با حقوق و مستماری معین کرد. همین‌شورا بود که حکم اعدام شیخ‌فضل‌الله نوری را نیز صادر کرد. دولت‌های مشروطه در ایران در زمانی تشکیل شدند که اوضاع جهانی رو به تلاطم بود و دولت‌های اروپایی در اتحاد و خیانت مداوم به هم زمینه‌های ورود به جنگ جهانی اول را فراهم می‌کردند. در همین اعوان بود که دولت جوان مشروطه برای نظم بخشیدن به امور مالیه ایران دست به استخدام مستشار آمریکایی به نام مورگان شوستر زد. ویلیام مورگان شوستر، اقتصاددان، حقوقدان، وکیل و ناشر و کارشناس مالی آمریکایی بیشتر در گمرک کوبا و فیلیپین خدمت کرده بود. او در سال ۱۹۰۶ به عضویت هیئت عالی آمریکایی حاکم بر فیلیپین درآمد. در سال ۱۹۱۰، زمانی که وزیرمختار ایران در آمریکا از دولت آن کشور درخواست کرد، به‌منظور اصلاح امور مالی ایران، یک کارشناس مالی را برای استخدام در دولت ایران معرفی کند، شوستر با پیشنهاد ویلیام هاوارد تفت، رئیس‌جمهور آمریکا به دولت ایران معرفی شد و در سال ۱۹۱۱ وارد ایران شد.

حضور شوستر و تعهد خدشه‌ناپذیر او به انجام وظایفش موجب ناراضی‌توی روسیه و بریتانیا در ایران شد. روسیه و بریتانیا بیشتر با انعقاد قرارداد ۱۹۰۷ موسوم به قرارداد سن‌پترزبورگ، ایران را به سه منطقه نفوذ تقسیم کرده بودند. شمال ایران به‌عنوان منطقه نفوذ روسیه و منطقه میانی به‌عنوان منطقه خنثی که محل رقابت انگلیس و روسیه می‌ماند و جنوب شرقی نیز به‌عنوان منطقه نفوذ بریتانیا شناخته شد. این قرارداد با مخالفت دولت ایران مواجه شده بود اما در عمل روسیه و انگلستان آن را به‌عنوان توافقی میان خود به اجرا گذاشتند. این قرارداد بدون دخالت و اطلاع ایران منعقد شده بود و ایران را از بین دو کشور تقسیم کرده بود و طبیعتاً این دو قدرت حضور طرف سوم را در ایران بر نمی‌تافتند. آمریکا در این دوره فاقد مطامع استعماری بود و به‌عنوان دولتی که استقلال خود را با انقلاب به دست آورده بود، ملتی آزادیخواه و طرفدار ملت‌ها ترسیم می‌کرد. حضور شوستر منجر به اولتیماتوم نظامی روسیه به ایران شد که در صورت عدم اخراج شوستر و اصرار بر ادامه خدمات او منجر به تجاوز نظامی روسیه به خاک ایران خواهد شد. این جدیت از سوی روسیه که حمایت بریتانیا را نیز به‌همراه داشت، اجرای عملی قرارداد ۱۹۰۷ در مورد ایران بود.

حسن وثوق هم‌زمان با این اولتیماتوم به وزارت امور خارجه برگزیده شد و دولت ایران با پذیرش اولتیماتوم که از سوی وثوق الدوله به اطلاع سفارت روسیه رسید، در عمل به قرارداد ۱۹۰۷ و جاهت بخشید؛ قراردادی که با قاطعیت دولت حسن مشیرالدوله بی‌اعتبار شده بود. پس از اولتیماتوم روسیه به دولت ایران، شوستر ناچار شد مأموریتش را نیمه‌تمام رها کند و در بهمن ۱۲۹۰ ایران را ترک کند.

با این حال و با وجود آنکه حسن وثوق الدوله هشت بار به وزارت امور خارجه برگزیده شد اما مهم‌ترین نقش‌های او در سیاست خارجی ایران در جریان عهده‌داری صدارت عظمی بود.

▼ نخستین خدمت به انگلیسی‌ها

وثوق الدوله اولین بار در سال ۱۲۹۵ که کشور را بی‌ثباتی فرا گرفته بود، از طرف احمدشاه قاجار مأمور تشکیل کابینه شد. این دوره هم‌زمان با جنگ جهانی اول بود و ایران از شمال در اشغال روسیه و از جنوب در اشغال انگلیس بود و هم‌زمان آلمانی‌ها نیز همراه عثمانی تلاش داشتند نفوذ خود را در ایران گسترش دهند. امپراطوری عثمانی به مدد شعار اتحاد اسلام در بین برخی از مشروطه‌خواهان و روحانیون هوادارانی یافته بود و سیاست توسعه‌طلبانه خود را این چنین پیش می‌گرفت. آلمانی‌ها نیز با کمک گرفتن از تمایلات ضدانگلیسی ایل قشقایی توانسته بودند نفوذی در جنوب ایران پیدا کنند و قشقایی‌ها و تنگستانی‌ها را به جنگ علیه انگلیسی‌ها ترغیب کنند. گروهی از نمایندگان سومین دوره مجلس شورای ملی در اعتراض به اشغال پایتخت توسط روسیه تزاری، تصمیم به مهاجرت و تشکیل دولت در یکی از شهرهای آزاد ایران گرفتند و پیشنهاد تغییر پایتخت به اصفهان یا کرمانشاه را دادند. این گروه که به گروه مهاجرین یا کمیته دفاع ملی مشهور شدند، در کرمانشاه به ریاست نظام السلطنه، دولت مهاجرین را تشکیل دادند که توفیق چندانی نداشت. در چنین شرایطی بریتانیا نیز برای آنچه که حفاظت از منافع خود در جنوب ایران می‌خواند دست به تشکیل یک نیروی نظامی متشکل از سربازان هندی و مزدوران ایرانی به نام «پلیس جنوب» زد. هدف از تشکیل پلیس جنوب کنترل جنوب ایران و ایجاد امنیت برای منافع انگلستان در منطقه بود و بسر پرسی سایکس، ریاست آن را برعهده داشت. مشروطه‌خواهان ایرانی طبیعتاً از تشکیل یک نیروی نظامی بیگانه در کشور ابراز ناخرسندی کرده و اعتراض خود را به دولت انگلیس بیان داشتند.

در چنین شرایطی بود که وثوق الدوله به صدراعظمی انتخاب شد و در نخستین اقدام انتخابات دوره چهارم